P. Voorhoeve

Sanskritwoorden in het BataksJavaanse teksten over mystiekDe grote Hikajat Bachtiar

In: Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde 112 (1956), no: 4, Leiden, 416-417

This PDF-file was downloaded from <http://www.kitlv-journals.nl>

KORTE MEDEDELINGEN

SANSKRITWOORDEN IN HET BATAKS. In het vorige nummer van dit tijdschrift heeft Teeuw de dank onder woorden gebracht, die alle beoefenaars der Indonesische talen schuldig zijn aan Gonda voor zijn veelomvattende werk Sanskrit in Indonesia. Met die waardering stem ik volkomen in. Daarom betreur ik het des te meer, dat in een standaardwerk als dit, dat voor jaren als gezaghebbende bron van gegevens over het Sanskrit in Indonesië zal gebruikt worden, het Bataks er bijzonder ongelukkig afgekomen is. Het verzamelen van het materiaal voor dit grote werk heeft uiteraard jaren geduurd, en het schijnt, dat de gegevens die aan het Batakse woordenboek van Van der Tuuk ontleend zijn door de auteur zijn verzameld in een tijd toen hij nog niet voldoende met het Batakse schrift vertrouwd was, en later niet meer zijn gecontroleerd. Daar komt nog bij, dat alle gegevens uit dit woordenboek als Toba-Bataks worden opgegeven, en als zodanig zijn getranscribeerd, terwijl het woordenboek ook (duidelijk als zodanig aangegeven) Mandailingse en Dairi-Batakse woorden bevat. Een combinatie van deze twee oorzaken heeft geleid tot een opgave als: TBāt. *durrasa*, 'a small balance', ten rechte: Dairi-Batak *ēndēraca*. Dairi-Bataks zijn ook *sandii* (t.r. *sēndihi*), *harna* (t.r. *karna*), *daholi* (zo, niet *da'oli*), *sattiya* (t.r. *sētiya*), *sindura*, en *waṇṣi* (t.r. *baṇṣi*), terwijl *paraṇimayo* Mandailings is. De kleine vergissingen in de transcriptie van Tobase woorden zijn met behulp van het woordenboek van Warneck gemakkelijk te verbeteren.

P. VOORHOEVE.

JAVAAANSE TEKSTEN OVER MYSTIEK vormen de inhoud van het tweede gedeelte (f. 125-336) van het door Loth in zijn catalogus van de Arabische handschriften van de India Office Library onder no. 1047 beschreven deel, dat mij onlangs door de bibliotheecaris met zijn gewone bereidwilligheid ter raadpleging te Leiden werd toegezonden. Men vindt er de gewone primbonstof, vaak in betere tekstvorm dan in de latere door Snouck Hurgronje verzamelde primbons. Verschillende stukken handelen over de wali's, hun leringen en hun synode. Een der langste teksten is een Javaanse vertaling van Hamzah Fansuri's *Sjarāb al-ʿāsjiqin*. In een Leids handschrift staat zulk een vertaling op naam van de 18de eeuwse Bantense auteur ʿAbd Allāh b. ʿAbd al-Kāhhār; hier wordt de naam van de vertaler niet opgegeven. Ook vindt men hier een proza-redactie van de legende van Sjamsi Tabrīz, in hoofdzaak overeenstemmend met de door Drewes gepubliceerde *Suluk Samsu Tabarīt* (TBG 70). Terwijl in de *suluk* Djalāluddīn Rūmī tot vorst van Byzantium (Rūm) is getransformeerd, wordt hij hier Molana Rum genoemd, d.i. Maulānā, de gebruikelijke eretitel van Djalāluddīn, Rūmī, en niets wijst er op dat de auteur zich hem als vorst voorstelde. De ingsunleer is hier nog wat meer uitgewerkt dan in de *suluk*; daarna heeft de auteur het blijkbaar niet meer nodig gevonden het slot van het verhaal met de verdwijning van Sjamsi Tabrīz mee te delen. Een moeilijkheid uit Drewes' tekst vindt hier haar oplossing: de uitdrukking *inum-inuman*, door Drewes vertaald met *dronk* en opgevat als weergave van het Arabische *masjrab*, wordt hier gespecificeerd: *inum-inuman sjarāban ʿahūran*, de drank, die God den Paradijsbewoners schenkt. (Sūra 76 : 21).

P. VOORHOEVE.

DE GROTE HIKAJAT BACHTIAR. Ten onrechte heb ik in TBG 73 p. 428 gesteld, dat er van de grote Hikajat Bachtiar twee redacties zouden bestaan, een complete in hs. Raffles 63 en een fragmentarische in hs. Brandes 121. Onderzoek van het Londense handschrift leert, dat dit evenmin compleet is als dat van Brandes. Het

eindigt met het 38ste verhaal, waarna de koning verzoekt, hem het verhaal te vertellen van Ma'mūn ar-Rasjīd en zijn minister Faql. Dit vinden we als no. 39 aan het begin van hs. Brandes 121.

Er is dus slechts één Grote Hikajat Bachtīar, waarvan hs. Raffles het eerste deel bevat (compleet op enkele regels aan het eind na) en hs. Brandes het begin van het tweede deel. Het hs. van Raffles is een voor hem gemaakte copie op papier met watermerk 1811; dat van Brandes wordt door Van Ronkel in de catalogus ten onrechte een copie van het door Brandes besproken fragment genoemd; het is dit fragment zelf, geschreven op papier uit het laatst van de 18de eeuw. Het begint met de basmala, onmiddellijk gevolgd door de woorden: *Ini tjeritera jang tiga puluh sembilan*. De eerste twee pagina's hebben een kleinere bladspiegel. Aan het begin van dit tweede deel ontbreekt dus niets. De tekst eindigt abrupt aan het eind van een blad midden in het 67ste verhaal, dat in de tekst geen nummer heeft. Als we aannemen dat de twee delen ongeveer gelijke omvang gehad hebben, dan ontbreekt aan het eind een groot stuk. Een ander, veel minder goed handschrift van het tweede deel bevindt zich te Leiden (Cod. Or. 6552). Het is geschreven in 1852 en door Hazeu te Batavia gekocht in 1907. De tekst loopt iets verder door dan die van hs. Brandes; het ongenummerde verhaal is hier voltooid, en er volgt nog één verhaal, genummerd 67. De geschiedenis van Bachtīar wordt echter niet tot een einde gebacht. Dit hs. Hazeu lijkt mij een bewerking van hs. Brandes, gemaakt toen dit laatste aan het eind nog een paar bladen meer had dan toen Brandes het kocht. Uit de tabel van Brandes (TBG 41 p. 433-434, overgenomen door Winstedt in zijn uitgave van de Hikajat Bajan Budiman) zien we, dat er twee verhalen zijn, die zowel in hs. Raffles als in hs. Brandes voorkomen, n.l. „De man die niet jaloers kon worden” (Raffles verhaal 28, Brandes verhaal 56) en „Het halve leven” (Raffles verhaal 22, Brandes verhaal 60). Ten aanzien van het eerste van deze verhalen valt op te merken, dat de tekst van Raffles verhaal 28 in hoofdzaak overeenkomt met de redactie die men in de Hikajat Bajan Budiman vindt, terwijl Brandes verhaal 56 een andere redactie vertoont. Hierin worden in tegenstelling met de Hikajat Bajan Budiman en het Londense handschrift, de namen van de hoofdpersonen genoemd (Bibi Chamriah en Kodja Sah(?)). Hetzelfde doet zich voor bij het verhaal van het Halve Leven: hs. Raffles verhaal 22 komt vrijwel overeen met de Hikajat Bajan Budiman; hs. Brandes verhaal 60 heeft een geheel andere redactie met als naam van de hoofdpersoon Abdullah Djauhari (deze tekst is door Brandes TBG 38 p. 379 evv. gepubliceerd). Opmerkenswaard is, dat woordelijk dezelfde redactie van dit verhaal voorkomt in het 5de boek van Rānīrī's Bustān as-Salāṭīn. Evenzo komt het door Van der Tuuk uit de Grote Bachtīar gepubliceerde verhaal (no. 15) van Siti Hasanah precies zo voor in boek IV van de Bustān as-Salāṭīn. Winstedt heeft in zijn *History of Malay Literature* nog twee verhalen gesignaleerd, die de Grote Bachtīar met de Bustān as-Salāṭīn gemeen heeft. Hij neemt aan, dat de compiler van de Grote Bachtīar ze aan Rānīrī's werk heeft ontleend en niet omgekeerd. Dat dit juist is blijkt m.i. het duidelijkst uit de Arabisch-Maleise inleiding, die aan het begin van beide geschriften voorkomt. Dit stuk past veel beter in de Bustān as-Salāṭīn dan in de Grote Bachtīar. Bij de overname van verhalen uit de Bustān as-Salāṭīn heeft de schrijver van de Grote Bachtīar soms Rānīrī's „Atjèh-Maleis” genormaliseerd; waar Rānīrī de uitdrukking *tenggahlah kedarat* gebruikt (Atjh. *teungôh*) vindt men in de Grote Bachtīar (V. d. Tuuk's Mal. Leesboek 7de stukje p. 21 r. 2 v.o.) *naiklah kedarat*.

De *Javaanse Serat Nawawi* (Leiden Cod. Or. 1812, Catalogus Vreede p. 303 evv.) is niets anders dan een bewerking in tembang van het vierde en vijfde boek van Rānīrī's Bustān as-salāṭīn. Er is ook een hs. van te Londen, Br. Mus. Add. 12305.

P. VOORHOEVE.